

NR 11
2018
Pris:
65,90 kr
(inkl moms)
Finland 7,59€
Norge 75,90 kr

Sveriges mest älskade
hus- & inredningsmagasin!

Hus & Hem

STILFULLA
BADRUM!
14 SIDOR INSPIRATION

Inred för harmoni

Välkommen till **5 härliga hem**
med **känsla** och personlighet

**SOLCELLER
& SMART
ENERGI**

15 expertråd

*Tips för elegant
bohemisk stil*

**Skördetid
på kolonin**

*Blommig lott
i Varberg*

**Art deco &
färgstarkt**

Styla vardagsrummet

SKAPA DRÖMHEMMET

HÖSTENS NYA MÖBLER

Soffor • Fåtöljer • Småbord • Puffar • Mattor

TIDSAM 0361-11

7 388036 106594

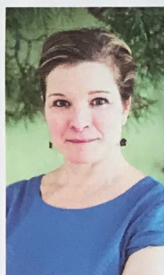
Returvecka 39

Lilla Hyttnäs, eller Carl Larsson-
gården, ger inspiration till
färgsättning av äldre trähus.

Sätt färg på ditt hem!

Måste man välja tidstypiska färger när man målar om 1800-talstorpet, sekelskiftesvåningen eller funkishuset? Nej, det finns få måsten – men det kan ju vara kul att inspireras av historien!

TEXT EVA WREDE FOTO STEFAN LINDGREN/RAA ILLUSTRATIONER JOHAN PERSSON, GYSINGE BYGGNADSVÅRD

**Färgkonsult
Joanna Pierre
vill uppmantra
till att välja något
annat än vitt.
– Det finns så
oändligt många
kulörer. Vi
människor
behöver färg
för att må bra.**

Att hitta precis rätt kulör till en hel fasad eller innervägg kan vara knepigt. Och ännu knepigare blir det om man börjar ängslas över vad som är rätt och fel. I stränga byggnadsvårds-kretsar kan det låta så, att endast det historiskt korrekta är bra nog. Och visst, bor man i ett hus som klassificerats som kulturhistoriskt värdefullt, då finns regler att följa. Men i övrigt handlar det mest om att låta tycke och smak styra, i alla fall interiört, tycker bebyggelseantikvarien och färgkonsulten Joanna Pierre:

– Exteriört ska man utgå från vad som klär huset ur ett stilhistoriskt perspektiv. Se dig omkring på orten eller i stadsdelen där du har flyttat in, och tänk på att det inte bara är dina ögon som ska vila på ditt hus.

I dag väljer många slentrianmässigt att måla sitt hus vitt, eller möjligen grått, berättar hon. Det gäller både nybyggen och renoveringsobjekt. Mest kritisk är hon till den som vitmålar ett gammalt torp som alltid varit rött.

– En 1920-talsvilla däremot, som troligtvis haft flera olika färger genom åren, kan man tänka friare kring. Vad klär

huset och vad klär omgivningen? Fasaderna på en gata ska prata med varandra, ingen ska skrika och vara högröstad, det ska råda en trevlig samtalston, säger hon och tillägger:

– Som bebyggelseantikvarie så brukar jag rekommendera långsamhet, att gå varsamt fram och inte börja riva och måla om dag ett. Största hotet mot äldre hus är människor med mycket pengar och lite tid. De lejer bort arbetet och beställer ett helvitt hem.

PLÅNBOKEN STYR I ALLA TIDER

En sak kan de flesta av oss nog enas om: allt var inte bättre förr. Och det gäller även färgsättning. I de flesta tider har färgvalen styrts av plånbokens tjocklek och av vad som funnits att välja på i butiken – inte utifrån någon djupare kunskap om hur olika kulörer påverkar vårt välbefinnande och inte heller av någon större respekt för lokala färgtraditioner. För hundra år sedan var det i stort sett bara jordpigment som gällde, eftersom det var vad folk hade råd med. Blå nyanser, som i dag är väldigt populära, användes nästan inte alls – det koboltblå pigmentet var helt enkelt för dyrt.

Att Sverige har så många rödmålade stugor med vita

Villan från 1909 har målats i kulören "Varmgrå" från Måleributiken i Alviks kollektion.

Måleributiken i Alvik har tagit fram en färgkollektion med ca 200 kulörer som använts i äldre villaförorter i Stockholmstrakten. Villan från 1928 har målats med S4005-R80B.

Med en karta från Måleributiken i Alvik, där tidstypiskt färgsatta hus i Bromma är markerade, kan man traska runt och se hur vissa kulörer ser ut i verkligheten. Villan från 1919 har målats med kulören S3010-Y20R.

knutar beror dels på att man ville få de enklare boningarna att efterlikna fina tegelklädda herresäten, dels på att den röda slamfärgen var lätt att få tag på och dessutom billig. (Och så var den förstas också bra på att skydda träfasaden mot väder och vind.)

I dag finns det forskning som visar hur de flesta av oss reagerar på olika färger och vilka kombinationer som upplevs som balanserade och harmoniska. Men Joanna Pierre ifrågasätter "sanningar" som att rum med små fönster i norrläge helst ska målas i ljusa nyanser som drar åt gult och att man hellre ska måla blått än rött i ett sovrum eftersom blått, till skillnad från rött, anses avslappnande.

– Tänk dig ett sovrum med mörka trämöbler och mörkröda väggar, det kanske inte är så dumt det heller? Jag är inte så säker på att rum med små fönsterytor alltid behöver målas ljusa, det finns så bra belysning i dag. Man ska välja det man blir glad av!

Att lita på vad man själv gillar är alltså bästa vägen till ett lyckat färgval. Samtidigt är det lätt att känna sig osäker på sin egen smak. Ena dagen tycker man si och andra dagen så.

När Joanna håller kurser och föreläsningar brukar hon ge råd om hur man kan ringa in sin färgpersonlighet. Ofta går det att hitta samband mellan vilka intressen man har hur man klär sig och vilka kulörer man dras till.

– Är man en friluftsmänniska som gillar att tälta paddla och odla, ja, då är man vanligtvis inte så kulör stark. Men det finns så klart undantag! Ofta vet man vad man tycker om för kläder, så man kan börja där: se vilka färger du har i din garderob.

NCS-systemet hjälper färgproffsen att hitta färger som harmonierar med varandra genom att välja kulörer som till exempel är "nyanslika". Det innebär att färger som har lika mycket svärta och lika stor kulörthet (de fyra första siffrorna i NCS-koden) ofta fungerar bra ihop. Ett konkret exempel på detta är Ellen Keys villa "Strand" i Omberg vid Vättern, som brukar lyftas fram som ett föredöme vad gäller färgsättning – där präglas inredningen av nyanslika kulörer.

Vid mitten av 1900-talet förändrades färgbranschen i grunden. Då började yrkesmålarna använda sig av färdiga färgblandningar, istället för att blanda till själva efter egna

Riksantikvarieämbetet har givit ut "Kulturkulör för linoljefärg", där traditionella linoljefärgers pigmentblandningar översatts till NCS-koder (se www.raa.se/kulturkolor). 2800 kronor kostar färgkartan, som används av både proffs och privatpersoner.

Inspiration kan man också få genom att besöka hus och miljöer med genomtänkt färgsättning. Hemma hos konstnärerna Karin och Carl Larsson i Sundborn präglades inredningen av olika nyanser av bland annat rött, grönt och vitt.

SPÅRA FÄRGEN!

Vill man veta vilken färg ett rum eller en husfasad ursprungligen har haft, får man försöka leta sig bakåt genom lager av renoveringar. Antingen gör man en "färgtrappa", det vill säga använder lösningsmedel och skalpell för att frilägga lager efter lager av gammal färg. Eller så skär man ut ett färgsnitt rakt genom alla lager av färg och skickar till bevaringsavdelningen på Danmarks nationalmuseum i Brede. Denna metoden är ännu säkrare och kostar omkring 2000 kronor.

recept. På 50-talet kom plastfärgerna och då började industrin uppmuntra privatpersoner att måla själva istället för att anlita proffs. I början av samma årtonde fick rollern sitt stora genombrott. På 1960-talet kom brytningsmaskinerna och revolutionerade marknaden – nu blev det möjligt för kunden att själv bestämma i vilken kulör färgen skulle brytas i butiken.

Kanske är det dagens alla valmöjligheter som stressar oss och gör oss till ängsliga färgkonsumenter. Joanna Pierre tycker att man ska god tid på sig i färgbutiken och lyssna på den kompetens som finns där.

– Många funderar väldigt länge över vilken färg eller tapet de ska ha på en innervägg, men utvändigt kan de bestämma sig på tio minuter. Det är inte klokt! Färgen till utsidan kostar mer och förändrar sig mer med tiden. Den är tio gånger viktigare än invändiga färger, skulle jag säga.

MÅLA "FRAM" OCH "BORT"

Färgsättning handlar inte bara om att välja kulörer till väggar och fasader – både på insidan och utsidan av ett hus finns många detaljer och partier att tänka på. Ett säkert kort när det till exempel gäller husets sockel är enligt Joanna Pierre att välja en kulör som knyter an till det historiska sockelmaterialet, som är sten, alltså grått.

– Men välj inte en neutralt grå, med NCS-kod som slutar med "N", den kommer att upplevas som blå på vintern!

Ett generellt tips är att "måla bort" de detaljer man vill dölja. Till exempel genom att måla stuprör i samma färg som knutbrädorna, sockelfönster i samma färg som sockeln. Partier som man gärna vill lyfta fram, till

exempel vackra fönster, målas i stället "fram" med en kulör som kontrasterar mot bakgrunden.

Invändigt kan man påminna sig om att lister, foder och andra snickerier historiskt sett ofta målats i andra kulörer än vitt.

– Vitt är fräscht, men inte alltid så länge. Vita lister ser snart smutsiga ut – och det kan bli väldigt effektivt med någon annan färg, säger Joanna Pierre.

HITTA KODEN TILL KULÖREN

För den som vill lära sig mer om färger, men inte lockas av tanken att grotta ner sig i teoretisk facklitteratur om olika färgsystem, finns en mer praktisk väg att gå: börja samla på färger och färgkombinationer som du tycker om och "mät in dem". Att mäta in en färg är uttrycket som proffsen använder för att översätta en färg till en NCS-kod. I dag finns små färgmätare för en dryg tusenlapp – ungefär i storlek med ett större läppstift – som kopplas till en app. Genom att rikta mätaren mot en färg får man upp den NCS-kod som bäst beskriver den valda nyansen.

Joanna använder istället en uppsättning NCS-block med färger tryckt på papper (som brukar finnas i färghandeln och kostar betydligt mer än en färgmätare), men målet är detsamma: att ringa in favoritfärger och få en användbar kod.

– Jag hittar ofta färger i naturen. Färgerna på djur är ofta väldigt väl sammansatta, till exempel har jag mätt in fem kulörer på en nyfångad gädda. Samma sak med lavar, där har jag hittat fina kombinationer med dragning åt rosa. Och kolmårdsmarmorn är ju fantastisk!

Snickarglädje från slutet av 1800-talet. Både väggar och detaljer färgsatta med grönjord linoljefärg i olika koncentrationer. Fönster och dörrar i engelskt rött.

Hus i schweizerstil från andra hälften av 1800-talet med fasad i flera kulörer. Väggar i grönjord-nyans, fönsterfoder i gulockra och fönsterbågar i järnoxidbrunt. Lövsågerier på verandan i svag gulockra.

Hus från tidigt 1900-tal i nationalromantisk stil. Med fasad målad i röd slamfärg eller järnoxidröd linoljefärg. Foder, knutar och vindskivor i grönjord linoljefärg.

1920-tal: Väggarna är färgade med pigment av gulockra, foder och knutar av obränd umbra och fönster i oxidgrönt.

1950-tal: Väggar i samma kulör som foder och vindskivor, målade med järnoxidgul linoljefärg. Fönsterbågar i oxidgrön linoljefärg.

150 år av färg(k)val

1800-1850

Välbeställda familjer målar fasaden ljusgul för att härma kontinentala hus i gulvit sandsten. Även rosa och gråvita toner är på modet i städerna. Knutar, dörrar, fönster och foder kan målas i nyanser av brunt, grått och grönt. Enklare hus och hus på landet, som tidigare varit omålade och grånade, målas allt oftare med röd slamfärg.

1850-1900

Mot slutet av 1800-talet gör schweizerstilen entré. Idealet är nu inte att måla för att efterlikna sten eller puts. I städerna kan samma träbyggnad få flera färger på fasaden, med olika färger på bärande respektive ickebärande husdetaljer. Allt i en murrig färgskala av grått, brunt, gult och beige, med knutar och listverk i mörkare nyanser. Exempelvis kan ljusgrön eller ljusgrå fasad få knutar i mörkare grönt, och

en ljusgul fasad få detaljer i brunt eller engelskt rött.

På landet får den röda slamfärgen sitt definitiva genombrott, ibland används även den gula varianten. Invändiga golv målas ofta i grå eller jordfärgade toner under hela 1800-talet. Landsbygdens enklare hushåll dekorerar sina vitlimmade väggar med stänkmålning, potatistryck och andra enkla metoder. Tapeter blir också allt vanligare.

1900-1920

Röd slamfärg och brun tjärolja på fasaden gillas av nationalromantikerna, gärna i kombination med vita eller grönmalade foder, fönster och knutar. Interiört målas pärlspont och andra snickerier ofta i ljusa, nyanser av beige, grönt och gult, inte vitt.

1920-1930

Husfasader målas i dämpade toner av ockragult, rosa, grått och grönt,

ibland med knutar och andra detaljer i mörkare nyanser. Invändigt blir snickerierna nu oftare vita.

1930-1950

Putsade funkishus målas i ljusa, nästan vita kulörer. Trähus i mörkare och mer dämpad färgskala i till exempel gulbeige eller grågrönt. På 50-talet börjar det för första gången komma blåmalade fasader.

Invändigt präglas 30-talets interiörer av ljusa och ibland dovt pastelliga färgtoner. Ljusa väggar sänker belysningskostnaden, framhåller folkhemmets inredare. Kök och badrum kan få blanka, vita väggar. På 40-talet blir det vanligt med omålade dörrblad och plywoodpaneler i ädelträ. Allt fler rum får vita och ljusgrå väggar. Fondväggar i avvikande färg blir också modernt. De ljusa, milda kulörerna fortsätter dominera i början av 1950-talet.

KÄLLA: ARTIKLAR FRÅN BYGGNADSVÅRD.SE OCH GYSINGE.COM